

воздействовавших на биосферу в прошлом; 2) изучение современного отклика биосистем на космофизические факторы как атактистической реакции на изменение условий среды обитания.

В целом, с астрофизической точки зрения необходимо, в частности, **заново оценить** вероятности вспышек Сверхновых и гигантских солнечных вспышек, с аккуратным учётом времени переноса КЛ из Галактики к Земле и т.п. Радиобиологам и генетикам, на наш взгляд, предстоит провести **новые модельные исследования** с учетом реальной космофизической информации о КЛ в прошлом и настоящем.

Настоящая работа выполнена в рамках Программы №28 Президиума РАН «Проблемы происхождения жизни и становления биосферы». Автор приносит благодарность руководству Программы за финансовую поддержку этих исследований.

Литература

1. Miroshnichenko L. I. Cosmic Rays and Evolution of the Biosphere: Search for New Approaches // Proc. Int. Conference "Space Weather Effects on Humans in Space and on Earth". Space Research Institute, Moscow, 4–8 June 2012. Editors: A. I. Grigoriyev, L. M. Zeleny. – 2013. – V. 1. – P. 110–136. – Mode of access: URL: <http://www.iki.rssi.ru/print.htm>.
2. Miroshnichenko L. I. Extreme fluxes in Solar Energetic Particle events: Methodological and physical limitations / L. I. Miroshnichenko, R. A. Nymmik // Radiation Measurements, 2013 (in press).
3. Космические факторы эволюции биосферы: новые направления исследований / [В. Н. Обридо, Л. И. Мирошниченко, М. В. Рагульская, О. В. Хабарова, Е. Г. Храмова, М. М. Кацова, М. А. Лившиц] // Проблемы эволюции биосферы. Серия «Гео-биологические системы в прошлом»: труды конф., посвящ. памяти академика Г. А. Заварзина (21–22 марта 2012 г.). – М.: Палеонтологический Институт (ПИН) РАН, 2013. – С. 66–94. – Путь доступа: <http://www.paleo.ru/institute/files/biosphere.pdf>.
4. Мирошниченко Л. И. Космофизическая ситуация в эпоху Кембрийского эволюционного взрыва / Л. И. Мирошниченко, О. В. Хабарова // Сборник серии «Гео-биологические системы»: труды конф. «Становление скелета у различных групп организмов и биоминерализация в истории Земли» в рамках программы Президиума РАН «Проблемы происхождения жизни и становления биосферы». (Москва, Палеонтологический институт РАН, 24–25 апреля 2013 г.). – (в печати).
5. Розанов А. Ю. Что произошло 600 миллионов лет назад. – М.: Наука, 1986.
6. Vallee J. P. The spiral arms and interarm separation of the Milky Way: An updated statistical study // Astron. J. – 2005. – V. 130. – P. 569–575.
7. Gillman M. The galactic cycle of extinction / M. Gillman, H. Erenler // Intern. J. of Astrobiology. – 2008. – V. 7 (1). – P. 17–26.
8. Мирошниченко Л. И. Проблема «Солнце–Земля»: современные концепции и физические механизмы / Л. И. Мирошниченко // Космична Наука і Технологія (in Russian). – К., 2011. – Т. 17, № 1. – С. 17–22.
9. Лаврухина А. К. Метеориты – зонды вариаций космических лучей / А. К. Лаврухина, Г. К. Устинова. – М.: Наука, 1990. – 262 с.
10. Лаврухина А. К. Новые данные о временных и пространственных вариациях космических лучей в Солнечной системе (по метеоритным данным) // Известия АН СССР, серия физическая. – 1969. – Т. 23, № 11. – С. 1870–1876.

11. Voshage H. Investigations of cosmic-ray produced nuclides in iron meteorites, 3: Exposure ages, meteoroid sizes and sample depths determined by spectrometric analyses of potassium and rare gases / H. Voshage, H. Feldmann // Earth Planet. Sci. Lett. – 1979. – V. 45. – P. 293–308.
12. Shaviv N. J. Cosmic ray diffusion from the Galactic spiral arms, iron meteorites, and a possible climatic connection / N. J. Shaviv // Phys. Rev. Lett. – 2002. – V. 89. – No. 5. – P. 051102-1–051102-4. DOI: 10.1103/PhysRevLett.89.051102, 2002.
13. Svensmark H. Evidence of nearby Supernovae affecting life on Earth / H. Svensmark // Monthly Notices of the Royal Astronomical Society. – 2012. – V. 423(2). – P. 1234–1253. – Mode of access: URL: ftp://ftp2.space.dtu.dk/pub/Svensmark/MNRAS_Svensmark2012.pdf.
14. ^{87}Sr , ^{86}Sr , $\delta^{13}\text{C}$ and $\delta^{18}\text{O}$ evolution of Phanerozoic seawater / [J. Veizer, D. Ala, K. Azmy et al. (in all 15 authors)] // Chemical Geology. – 1999. – V. 161. – P. 59–88.
15. PAMELA measurements of cosmic-ray proton and helium spectra / [O. Adriani, J. C. Barbarino, G. A. Bazilevskaya et al. (in all 65 authors)] // Science Express. – 3 March 2011. – P. 1–5.
16. Shakhovskaya N. I. Stellar flare statistics – Physical consequences / N. I. Shakhovskaya // Solar Phys. – 1989. – V. 121, No. 2. – P. 375–386.
17. Мирошниченко Л. И. Физика Солнца и солнечно-земных связей / Л. И. Мирошниченко; под ред. М. И. Панасюка. – М.: НИИЯФ МГУ: Университетская книга, 2011. – 174 с., 90 рис., 8 табл. – Путь доступа: lib.qserty.ru/static/tutorials/133_Miroshnichenko_2011.pdf, <http://www.izmiran.ru/ftp>, http://www.izmiran.ru/pub/izmiran/LIM_SolarPhysics.pdf

УДК 111.852:140.8(043.2)

Л. І. МОКЛЯК

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЕСТЕТИЧНЕ ЯК АТРИБУТ КОСМІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Початок третього тисячоліття, як своєрідний світоглядний поріг, поставив перед людством проблему подальшого самовизначення, вибору стратегії подальшого існування, яка б дозволила людині не тільки вижити, але й жити по-людськи. Прискорюється соціальний час і розширюється соціальний простір сучасної цивілізації, яка вже не є локальною, а визначається як всезагальна, земна, де суб'єктом діяльності виступає людство.

В цій стратегії ми не маємо права на помилку, мусимо обрати той вектор свого розвитку, який дійсно дозволить рухатись по шляху поступу, і не тільки технічного й наукового, але й передусім суто людського, духовного.

Сучасна людина перебуває в безперервному русі, змінах свого буття, що примушує її до пошуку нових модусів світорозуміння, світосприйняття, образу життя, які б дозволили протистояти сучасному хаосу й невизначеності. Багатомірність, різноманітність, плюралізм, дезорієнтованість навколишнього сучасного світу віддзеркалюється у глибинах внутрішнього світу людини, спонукаючи її до пошуку засобів відновлення своєї цілісності.

Тисячолітній шлях розвитку локальних цивілізацій засвідчує правомірність думки про те, що джерелом розвитку, «серцем», «двигуном», який доносить творчу енергію до всіх сфер життя, завжди виступала культура.

Нажаль, сьогодні маємо констатувати, що сучасна культура, серце нашої цивілізації хворе на «аритмію», порушена її цілісність, гармонія, космічність, вона потребує інтенсивної терапії. Це викликано тим, що новації, творча енергія сучасної людини спрямована на одну зі складових культури, а саме на технологічну. Засадничими принципами цієї складової виступають принципи утилітарності та раціональності. Технологічна культура створює простір в якому сучасна людина переживає зовнішній комфорт, її життя спрямовується на постійне споживання зовнішньо привабливого, красивого а, значить, робиться висновок корисного. Людина витрачає свої зусилля на те, щоб не втратити цей комфорт, та ще й постійно його підтримувати й примножувати.

Поза увагою залишаються дві найважливіші складові культури духовна та соціальна. Тільки гармонійний розвиток всіх трьох складових може забезпечити успіх на шляху побудови сучасного цивілізаційного собору, коли технологічний розвиток буде одухотворений та соціально спрямований.

Технологічний прогрес, який неможливий без розвитку науки, наукового знання, становлення наукового світогляду і мислення стимулював кардинальні соціальні зрушення планетарного характеру. Що дозволило нам визначати ці повороти в історії цивілізації як науково-технічну та соціальні революції.

Вглядаючись, переосмислюючи історію людства ми побачимо, що цим революціям ,які вирішували, діалектично знімали напруженість кризи історичного часу передували духовні революції.

Криза античності і міфологічного світогляду була подолана християнством, криза середньовіччя і релігійного світогляду – гуманізмом Відродження, науковими здобутками Нового часу, кінець XIX – початок XX ст. криза наукового світогляду викликала нову хвилю духовної революції, яка дала поштовх зародженню й становленню четвертого виду мислення – космічного мислення і світогляду, який одержав назву Космізм.

Світоглядні засади нового світогляду вибудовуються на розумінні того, що людство прийшло до необхідності якісної зміни характеру свого розвитку, що потребує нового ставлення не тільки до самих себе, а й світу загалом, як світу природи, світу культури, Космосу, встановлення шляхом спілкування компромісів між різними світоглядами, етнічними, політичними, економічними структурами.

Такий світогляд генетично пов'язаний з моральністю і етикою. Маємо підкреслити, що у космічному світогляді фундаментальним, визначальним принципом виступає саме принцип духовності. Слушною вважаємо думку С.Б. Кримського про те, що «духовність – це засіб переводити універсум зовнішнього світу, буття у внутрішній світ особистості на етичній основі, здатність створювати внутрішній світ, завдяки якому реалізується самототожність людини, її свобода від жорсткої залежності від ситуацій, що постійно змінюються. Духовність зрештою приводить до свого роду смислової космогонії, об'єднуючи образ світу з моральним законом особистості» [1, с. 57].

Сьогоднішня надає нам унікальну можливість скинути зі свого духовного обличчя ідеологічні окуляри і подивитись на себе і світ не за допомогою

догматичної самосвідомості, а відновити втрачений протягом останніх десятиліть зв'язок духовних засад світу з буттям людини, віднайти нові світоглядні орієнтири, тим самим, розширити свою свідомість і самосвідомість, побудувати нову картину світу.

Академік Л. В. Шапошнікова підкреслювала, що « головна мета еволюції – одухотворення матерії, підвищення її енергетики з подальшою її зміною і витонченням. Цього можливо досягнути за допомогою такої сили, як дух. У процесі одухотворення й витончення матерії напрямок синтезу слугує магістральним шляхом. Культура, Любов та Краса, що виникають в її просторі, які несуть в собі тонку високовібраційну енергетику, і, врешті решт, сама психічна енергія людини – підвалини еволюції й визначають її якість. Брак якої-небудь з цих підвалин перериває шлях космічної еволюції й відводить процес у вирву інволюції» [2, с. 230].

Як свідчить вищенаведена думка дослідниці космічного мислення, саме синтез, єдність, цілісність не тільки Духу (культури) і Любові (моральності), а ще й обов'язково врахування такої складової як Краса (естетичного) – основних підвалин космічної енергії з психічною духовною енергією людини може забезпечити подальший шлях еволюційного розвитку, як шлях перетворення людини і світу людини, формування нової загальнолюдської культури, заснованої на гармонії різних соціально-історичних та духовних традиціях.

Визначення нового світогляду як «Космізм» відсилає нас до культурної спадщини античних греків, які це поняття трактували саме як *вищий порядок, гармонія, ритм, симетрія, краса – прояви мудрої світобудови, жива одухотворена цілісність, ідеально сформована тілесність.*

Принцип антропної пластичності, вироблений культурою античності, розповсюджувався на весь Космос й сформувався у свідомості цієї культури як естетичний.

Як духовна істота, людина включається в кожному акті в безперервне динамічне становлення світу. Глибина сприйняття і здійснення духовного акту безпосередньо пов'язана з чуттєвістю, що розгортається і втілюється в різноманітності почуттів.

Духовне-почуттєве, що є проявом активності людських почуттів, їх здатності безпосередньо визначати сутність і смисл не тільки предметного світу, але й людського самоздійснення, у сучасній культурі визначається як естетичне.

Естетичне це не проста здатність людини чуттєво сприймати навколишній світ а, перш за все, духовний стан людини, який виникає не тільки і не стільки від сприйняття світу речей, а від більш складних та фундаментальних чинників – від життєвої позиції людини, її світогляду, ціннісних орієнтацій, відношення людини до самої себе, до смислу людського буття взагалі.

«Естетичне, – стверджує російський філософ В. Бичков, – означає одну з найбільш доступних для людей і поширених у культурі систем долучення людини до духовності шляхом оптимальної (тобто творчої) реалізації себе у світі матеріальному. Більш того естетичне засвідчує сутнісну цілісність Універсуму (і людини в ньому, як його органічної складової) в єдності його духовно-матеріальних засад» [3, с. 457].

Людина як космічна, біосоціодуховна істота є епіцентром життєвих протиріч. Сучасна людина своєю активною життєдіяльністю змінює природну, соціальну, духовну атмосферу Універсуму, яка в свою чергу бумерангом повертається до людини, породжуючи нові суперечності й потребуючи вкрай нагального й швидкого їх вирішення. Це відбувається на неповторному життєвому досвіді як окремої людини, так і людської спільноти, передусім, на почуттєво-емоційному рівні.

Безперечно, що цей рівень не можна зводити до первинних потягів та задоволень, оскільки не вони визначають основу єдності людини і світу, людини і Універсуму. Ця єдність забезпечується взаємною довірою, будується на любові і надії, полягає у возз'єднанні індивіда і суспільства, природи і суспільства, в установленні гармонії між ними. Саме через духовно-почуттєві моменти процес переживання, проживання, гармонії, ритму, міри, краси, піднесеного, комічного, трагічного, катарсису, що супроводжується чи завершується врешті-решт духовною насолодою людини чи її позитивною аксіологічною реакцією на основі почуття задоволення, здійснюється повнота буття людини, її самоствердження як людини, єдність людини і Універсуму.

Поступово, впродовж історії як окрема людина, так і людство загалом набувають духовного досвіду, де одним із складових є естетичний досвід.

У найбільш концентрованій формі естетичне, безперечно, проявляється у мистецтві. В мистецтві вираження естетичного є метою, а всі інші складові є похідними від нього. Мистецтво – це духовний простір в якому панує Краса. Краса в її духовному, космічному змісті, як чуттєве проявлення Істини і Добра.

Цю думку підтримують прихильники космізму як нового типу мислення і світогляду. Постійно обґрунтовуючи і підкреслюючи, необхідність становлення загальнолюдської культури, заснованої на гармонії різних соціально-історичних, духовних традиціях, покликанням якої є втілення в життя ідеалів Істини, Добра і Краси – естетична і художня культури мають знайти своє належне місце.

Позитивним є те, що сьогодні в сучасній суспільній думці долається тлумачення естетичного як чогось другорядного, необов'язкового, як деяку прикрасу духовно-практичного буття людини, яку, якщо вона є, з радістю приймають, а якщо нема, то як правило, святе місце незайманим не буває, замінюють сурогатом, симулякром.

Висновки. Актуальною є думка академіка Л. Шапошнікової, що «космізм, чи космічне мислення, набагато ширше за своїми концепціями сучасного наукового мислення. Нам треба ще усвідомити, що останнє лише є частиною вже сформованого нового мислення, з якого в майбутнє перейдуть найкращі пізнавальні елементи. Думати, що нове космічне мислення настане сьогодні чи завтра, значить не вміти орієнтуватися в часі процесу. Завершальний період формування нового мислення може зайняти не менше двох століть, а можливо і більше. Час процесу становлення космічного мислення залежить від самої людини. Чим вищий рівень свідомості людини, тим швидше й більш плідним буде цей процес» [2, с. 240].

Це складне завдання, яке потребує свого усвідомлення, а значить і пошук шляхів її вирішення, визначення тих засобів і механізмів, які б прискорили й вплинули на формування космічного світогляду і мислення.

Вирішальну роль у цьому процесі, на нашу думку, повинен відіграти інститут освіти і виховання.

У світлі цих завдань інститут освіти повинен вийти на новий рівень ноосферного мислення, збагатитися принципами нового світогляду, розвивати не тільки потребу і вміння безперервної освіти і професійно працювати, але й культивувати бажання і вміння повноцінно жити, наповнювати життя не тільки матеріальним комфортом, але й робити його духовно багатим.

Література

1. Крымский С. Б. Философия как путь человечности надежды / С. Б. Крымский. – К. : Курс, 2000. – 308 с.
2. Шапошникова Л. В. Великое путешествие : в 3 кн. / Л. В. Шапошникова. – М. : Международный Центр Рерихов, 2005. – Кн. 3. Вселенная мастера. – 1088 с.
3. Бычков В. В. Эстетика / В. В. Бычков. – М. : Гардарика, 2005. – 556 с.

УДК 17.01(045)

Т. В. НОВАК

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МІСЦЕ КОНТКУЛЬТУРНИХ ГРУП У ГУМАНІЗАЦІЇ ПЛАНЕТАРНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню контркультурних груп в умовах гуманізації культури майбутнього. На підставі аналізу проявів цього феномена на макрорівні й узагальнення основних світових тенденцій розглядається можливість гармонізації планетарного розвитку суспільства під час соціокультурної інтеграції.*

Вступ. Центральне місце у філософії космізму відводиться проблемам гармонізації еволюційного перетворення макрокосмосу (Землі, біосфери, космосу) і мікрокосмосу, біологічним відображенням якого є людина. Оскільки людина виступає одночасно як суб'єкт і об'єкт цього процесу, то й взаємозв'язки у системі "людина – космос" виходять за межі системи лінійних закономірностей. Сьогодні зростаюча роль людини в перетворенні Природи супроводжується адекватним рівнем прояву Хаосу як своєрідної врівноважуючої сили. Так, протягом останніх століть знання в суспільстві значно збільшувалися, порівняно з середніми віками, проте і горизонт непізнаних людиною сфер Природи не став ближчим. Чим більше людина пізнає нові грані Природи, світу в цілому, суспільства, самої себе, тим більше відкривається нових непізнаних аспектів і тим більше людина розуміє фрагментарний характер сучасних знань.

У результаті цивілізаційного поступу, який все більше і більше збагачує людство новими знаннями, відкриваючи його непізнані грані, де сучасний науковий